

att rösta mot egen räddning, att av deras oerfarenhet framlocka en bekräftelse på deras slaveri... Folket är okunnigt; det måste ha kunskap. Det är inte en dags, inte heller en månads arbete."

De radikala pessimisterna fick rätt. De båda representationer som valdes 1848 och 1849 var inte Historiens instrument, tvärtom stod de tveksamma eller fiendliga mot både republiken och den allmänna rösträtten, för att inte tala om en social nyordning. Arbetarna, som varit februarirevolutionens fasta kader, slogs ned under barrikadstriderna fyra månader senare. Napoleons brorson valdes till president och gick vidare till kejsartronen, stödd av en väldig folkmajoritet vid plebisit. Hans regim blev en karikatyr på messianism och totalitär demokrati; i stället för en diktatur i Historiens och idéernas tjänst kom en förvaltningsdiktatur, inriktad på den bestående ordningens bevarande.

Under det följande århundradet vann demokratin i vår nuvarande mening successivt terräng i Västlandet och världen, med både

allmän rösträtt och politisk frihet som grundläggande principer. Men tankarna på en autoritär och samtidigt folklig styrelse, vare sig som övergångsform eller permanent ordning, och på en revolutionär elit under vars välgde en "sann" och enhetlig folkvilja skulle skapas levde kvar under inspiration av hegelianska och marxistiska idéer. Kommunism, fascism och nationalsocialism hörde till messianismens sena produkter. Teorin om den "sanna" folkviljan frågade sina mest egenartade triumfer då Kuusinen i Finland och Quisling i Norge av en främmande stat förklarades inkarnera de finska och norska folken — samtidigt som dessa folk, i sin enkla egenskap av levande människor, slogs och dog för att slippa sina Messiasgestalter.

I sitt arbete nämner Talmon knappast några anglosaxiska författare. Kanske går han härutinnan för långt; några liberala och socialistiska utopister i England och Amerika kunde med skäl ha dragits fram. Men i stort sett är de stora messianska fantasierna, och framför allt de totalitära idéerna, kontinentalta produkter; Frankrike och Tyskland har varit den bästa jordmånen. Burkes eller Benthams eller de tidiga engelska socialisternas åsikter har nästan genomgående ett drag av rimlighet, moderation och tolerans i jämförelse med systemen från Paris och Berlin; det mest slående exemplet finner man i hur Burkes bländande förnuimstighet blev skolastiska scheman hos Bonald och de Maistre. De politiska messianerna, till skillnad från väckelsepredikanterna, har inte frodats på andra sidan Kanalen och Atlanten.

HERBERT TINGSTEN

Det problematiska modet

JOHN F. KENNEDY skrev sex år innan han blev USA:s president en bok om politiskt mod, som nu utgivits på svenska under titeln *Studier i mod* (Bonniers, 22:50, översättning av Sven Hallén). Boken har fått ganska stor berömmelse, och kanske har den något bidragit till att ge Kennedy den auktoritet och popularitet — som lär man och beundrare av mod — som fört honom till presidenturen. Den ger också en bakgrund från vilken hans verksamhet som president kan bedömas — citat ur den har redan använts och kommer säkert än mer att användas för att motivera både kritik och beröm av politikern Kennedy.

Själva begreppet mod är högst problematiskt och blir inte klarare och entydigare genom attributet "politiskt". Kennedy behandlar emellertid nästan uteslutande en någorlunda avgränsad variant av mod: viljan eller förmågan att ta självständig ståndpunkt, oberoende av väljare, parti och allmän opinion, med risk att förlora ställning, anseende och möjligheter till fortsatt politisk karriär. Då boken skrevs var Kennedy senator, och han hämtar alla sina nio exempel på mod ur senatens historia. En rad senatorer, av vilka de flesta är ryktbara, för varje amerikansk student välkända gestalter, passerar revyn som modiga, det vill säga att de eller de episoder i deras karriär beskrivs i vilka de handlat med ett för dem själva riskabelt eller destruktivt oberoende. Till gruppen hör John Quincy Adams — den störste i det ädla sällskapet — som förlorade sin position i senaten genom att i en utrikespolitisk fråga ta ställning för Jefferson och mot sitt eget federalistiska parti, Daniel Webster, som genom sitt tal för 1950 års kompromiss blev förföljd i hemstaten Massachusetts, Edmund Ross, en av de republikaner som röstade för Andrew Johnsons frikännande vid rättegången inför senaten 1868 och förlorade sitt mandat, Robert Taft, som i strid med en förhärskande opinion kritiserade Nürnberg-rättegången efter andra världskriget, och ytterligare fyra senatorer under ett århundrade. Man kan diskutera — och Kennedy gör det själv — om dessa exempel är de bästa tänkbara; utan tvivel är de väl lämpade för illustration av Kennedys tankegång.

Dessa historiska skisser är väl gjorda, smyckade med goda anekdoter och citat och utformade med energi och temperament. Tonen blir ofta litet söndagsskolemässig, med de många moraliska klangfraser och de ständiga uttrycken av beundran och förtjusning. Kennedy framträder med en eskort av respektabla radikala, i

President Kennedys bok "Studier i mod", som nu föreligger i svensk översättning, anmäls här av Herbert Tingsten.

partimening demokratiska professorer; Arthur Holcombe och Arthur Schlesinger den yngre har gått igenom boken, Allan Nevins har skrivit ett uppskattande förord till den upplaga som kom ut efter Kennedys val till president. Kennedy erkänner att han fått mycket hjälp med bokens förberedande och utarbetande. De forskningsbiträden som sökt efter belägg i tal och tidningar har nästan gått för långt i nit; citat i tjänlig riktning presenteras i massa, medan uppgifter som inte passar så bra i sammanhanget utelämnas eller kommer i skymundan.

Många läsare, men till synes inte Kennedy själv, måste ställa frågor som gör hela tankegången i boken litet konstig och oroande. Utgångspunkten är att alla hyggliga människor beundrar den självständighet, det mod, den lyhördhet för det egna samvetet — samvetet motioneras för resten väl mycket — som tar sig uttryck i de handlingar boken berättar om. Säkert instämmer också nästan alla politiker i dessa hyllningar till det orädda och personliga ståndpunktstagandet. Varför inträder då de konflikter som Kennedys bok gäller? Det enkla svaret på frågan ligger naturligtvis däri att partipolitiker och partifolk arbetar med två lager av värderingar. De tycker i princip om självständigheten, men i det enskilda fallet blir de ursinniga över den. Denna mekanism, som firade triumfer i Königsfallet hos oss för ett par år sedan, gör det möjligt för Kennedy att på en gång vara politiker och moralist. Hans kolleger i dag kan utan risk instämma med honom, eftersom de exempel han drar fram är gamla och helgade; dels är det lätt att efteråt

se renegaten som en hjälte (då faller man tillbaka på den stora principen), dels är alla de fall Kennedy relaterar sådana i vilka den mot partiet eller opinionen tredskande numera anses ha haft rätt eller i varje fall inte kan påstås ha haft uppenbart orätt.

Men Kennedy visar sig även i sina torftiga allmänna utläggningar förmögen att förena politikern och moralisten. Han talar mycket och vackert om samvetet, men

han glömmer inte mera handfasta ting. Naturligtvis, framhåller han oavbrutet, måste en politiker också tänka på sin valkrets, sitt parti och folkmeningen. I en sats, vars stilsamma förljugenhet borde bli klassisk, skriver han att "varje senator måste känna lojalitet mot sitt parti, sin stat och region, sitt land och sitt samvete" (the loyalties of every Senator are distributed among his party, his state and section, his country and his conscience). Denna "tankegång" är den centrala i de principfyllt lagda inlednings- och avslutningskapitlen; var och en får klart för sig att Kennedy är trogen mot sitt samvete men också mot parti, väljare och stat. Ibland förtätas gröttigheten genom skilda uttryckssätt, såsom då "samvetsfrågor" likställs med "nationella frågor".

Kan en självständig man vara demokrat? Denna primitiva fråga blir möjlig för Kennedy genom att han tror eller låtsas tro att en demokrat måste anse att folket har rätt. Han finner naturligtvis en för alla parter tillfredsställande lösning. Folkrepresentanten är inte "bunden av varje väljarkarens impuls", men han "förtrostar på folkets visdom", litar på

6bs!
1.12.61 1:a artikeln 26/11 se nästa uppslag

"dess slutligen segrande känsla för rättvisan"; demokraten "tror att folket inte skall fördöma dem, vilkas principrohet leder dem till impopulära ställningstaganden, utan att det skall belöna modet, respektera ärligheten och i sinom tid inse vad som är rätt"; vad som hänt "gör det möjligt för oss att bevara vår tro på folkets omdöme på lång sikt". Huvuddelen av Kennedys bok visar att folket kan ta fel i sak och intill döden förfölja principroheten, modet och ärligheten. Men Kennedy tröstar oss med att folket "slutligen", "i sinom tid", "på lång sikt" (om tio eller hundra eller tusen år) skall komma på bättre tankar. Det är ännu en hårsån larvigare än att tro på historiens rättvisa dom.

Vi hoppas alla för världens skull att Kennedy såsom president skall kunna på ett annat och bättre sätt än i sin bok förena politik och moral. Att han inte kan resonera redigt i saken bör inte vara något hinder.

HERBERT TINGSTEN

6bs.
Art. 15/11
se nästa uppslag

Det schweiziska systemets

BADE INFÖDDA och främlingar talar gärna om det schweiziska folkets konservatism. I hemlandet sker det nästan alltid med belåtenhet, även bland radikalt folk. Det ligger, tror jag, något riktigt i denna kliché, inte så att naturen gjort schweizarna konservativa — vilket är en rätt vanlig och orimlig förklaring — utan så att schweizarna verkligen är ovanligt medvetet nöjda med sina egna institutioner. En huvudsak till detta är, kan man litet paradoxalt påstå, att schweizarna särskilt på det politiska området varit ett föregångsfolk, att de med andra ord tidigare kunnat kallas ovanligt radikala. Schweiz har varit en av folkstyrelsens pionjärer. Jag skall inte stanna vid de viktiga, om också i undervisning och propaganda överskattade ansatserna från äldre tid, utan blott påpeka att Schweiz sedan 1848 och än mer sedan 1874, då den gällande författningen antogs, haft fullständig demokrati med allmän rösträtt och medborgerlig frihet. Vid en tid då i andra europeiska stater, exempelvis England och Sverige, rösträtten var begränsad till en minoritet av välstuerade och den genomförda demokratin en utopi för ett fåtal var folkets rätt till självstyrelse och det politiska likaberättigandet någonting självfallet och av alla erkänt i Schweiz. Och härtill kom att denna folkstyrelse på ett sätt som var okänt i andra länder utom USA utformades och befästes genom speciella konventioner och institut, framför allt val av förbundsregeringen och dess ordförande presidenten genom parlamentet och den allmänna folkomröstningen såsom kontrollmedel mot regering och parlament. Det är inte förvånande att schweizarna har en tradition av stolthet över sina gamla nydaningar och över stabiliteten i sitt verk.

Denna tradition bidrar till det schweiziska regeringssystemets framgång. Arthur Balfour sade vid ett tillfälle, enligt sin främste biograf, att hemligheten i den engelska parlamentarismen låg i att alla ville att den skulle fungera. Detsamma kan man, synes det mig, med ännu större fog säga om Schweiz. Politiker och politiskt aktiva känner sig förvalta ett dyrbart arv, som de skall föra vidare orubbat och genom det lyckosamma arbetet förmerat. Sådana fraser möter i alla länder — i Schweiz är de i märklig grad uttryck för en realitet. Kanske klarast framträder denna demokratiska traditionalism i regeringen, där alla medlemmar tycks vara mera inriktade på att det hela skall gå bra än på att hävda sin egen ställning och sina partiers särintressen. Det finns i världen intet bättre uttryck för viljan att förvalta — genom politiskt valda och under politiskt ansvar.

Liksom stabiliteten är möjlig genom det förlutnas radikalism är samförståndsviljan skärpt genom tidigt överbyggade men aldrig helt övervunna motsättningar. Kriget mellan kantonerna 1848 — i huvudsak ett krig mellan protestanter och katoliker — var ett litet och föga blodigt krig, men det tjänar liksom det ojämförligt hårdare amerikanska inbördeskriget i varje skolbok som ett bevis för endräktens och sammanhållningens nödvändighet. Schweizarna är ett folk, den tanken har genom historien och förkunseln blivit en realitet, men detta folk är språkligt och religiöst Europas mest splittrade, med tyskar, fransmän och italienare, katoliker och protestanter av skilda bekännelser. Liksom i USA har en gemensam, av politikerna, tidningarna, prästerna och lärarna ständigt förklarad och förhålligad demokratisk och humanitär ideologi varit ett bindemedel, utan vilket enheten varit bräcklig och den nation som man nu med stolthet talar om aldrig funnits till. Intet av de schweiziska språken har ett ord som alldeles motsvarar "amerikanism", men i intet annat land har uttryck av liknande beskaffenhet större prestige — Schweizerturn, Schweizermann, Schweizerfrau är det naturligt att säga, medan svenskhet, svensk man, svensk kvinna doftar 1914 och dimmorna vid Lützen. Enhetsorden blir stora, därför att det funnits och ännu finns spänning bakom dem.

Det schweiziska regeringssystemet påstås ofta vara betingat av två andra centrala drag i landets statsskick: federalism och folkomröstning. Jag har svårt att bedöma, ja, det synes mig knappast möjligt att med någon säkerhet bedöma om denna uppfattning är riktig. Vad federalismen angår är ostridigt att förbundets betydelse växt i förhållande till kantonernas, dels genom att en del befogenheter övertagits av förbundet, dels och framför allt genom att statsmaktens allmänna expansion väsentligen varit en expansion av förbundets makt. Kantonerna har emellertid fortfarande vida större befogenheter än kommuner eller andra lokala förvaltningsområden i ordinära stater, så i fråga om undervisning, rättsvärd och socialpolitik. Det är möjligt att uppdelningen i förbund och kanton varit en orsak till samregerandet i förbundsrådet, att samregeringen av några fattats som eller i varje fall i praktiken varit ett medel att undvika slitningar mellan centralstyrelsen i Bern och de partipolitiskt skiftande, om också i regel av flera partier bildade kantonstyrelserna. Vad folkomröstningen i dess skilda former beträffar antas den ofta ha varit en bidragande orsak till samver-